

Posudek na diplomovou práci Bc. Víta Smelíka Polemika o negativní a pozitivní svobodě v současné politické filozofii

Práce Víta Smelíka rozebírá diskuse o pojetí svobody, které se v soudobé politické filozofii rozeběhly po vydání zásadního eseje Isaiaha Berlina o dvou pojmech svobody. Je to téma v politické filozofii svým způsobem klíčové, jež vždy bylo, je a bude předmětem nepřeborných polemik. Zároveň je to ovšem téma poměrně „abstraktní“, takže i diskuse o obsahu tohoto pojmu se zdají být dosti všeobecné. Je obtížné najít nějakou výkladovou nit, která by pole obecných diskusí svedla do přehlednějšího řečiště úvah. Vít Smelík si za úhelný kámen těchto diskusí zvolil Berlinův pojem negativní svobody a pokusil se další polemiky představit „v návaznosti“ na Berlinovo pojetí. Díky tomu má jeho diplomová práce logickou strukturu, kdy nejprve představí Berlinovo pojetí, pak polemiku od G. MacCalluma, Jr., následně Taylorovu polemiku z pozic komunitarismu a poté ještě republikánskou polemiku od Philipa Pettita, a v poslední kapitole pak autor podává vlastní interpretaci celé diskuse a pokouší se o vlastní koncepci, jež se opírá o rozlišení svobody vědomé (racionální) a svobody nevědomé (absolutní).

Nicméně uvedl bych dvě výhrady proti tomuto postupu. Předně poněkud zkrátka přijdou vlastní teoretická východiska autorů, jež s Berlinem polemizují, to platí zvláště o Taylorovi, protože jeho „plnokrevné“ pojetí by vyžadovalo více přiblížit komunitarismus, a celá polemika by se měla představit na pozadí polemiky liberalismu a komunitarismu - podmínkou individuální svobody by se pak stala osobní, resp. kolektivní identita. Podobně lze říci, že „plnokrevné“ pojetí Pettitovo by vyžadovalo zasadit výklad do polemiky republikanismu s liberalismem, kdy se z republikánského pohledu podmínkou individuální svobody stává svoboda politické obce. Uznávám ovšem, že zachytit polemiky o svobodě v tomto záběru nelze zvládnout v rozsahu diplomové práce, a tak zúžení perspektivy na „návaznost“ na Berlina považuji z praktického hlediska za správnou. (Ostatně jsem ji autorovi poradil). Druhá připomínka se týká toho, že si autor polemiku zúžil až příliš. Spokojil se totiž pouze se základními texty jednotlivých autorů, a tak ochudil svou pramennou základnu, byť existuje nepřeborné množství literatury komunitaristické i republikánské. Svých interpretačních cílů se rozhodl dosáhnout s minimem intelektuálních nákladů.

Diplomová práce má logickou strukturu a polemiku o svobodě sleduje v návaznosti na Berlinovo pojetí negativní svobody. Oceňuji, že autor prostě nereprodukuje jednotlivé

formulace, ale svůj výklad opírá o vlastní pochopení jednotlivých koncepcí. Osvědčuje tak schopnost porozumět náročné teoretické argumentaci, dokáže si ji osvojit a jednotlivé argumenty pak formuluje s náležitým pochopením východisek dané polemiky. Veden je přitom zřejmě snahou o nalezení vlastní pozice, která by výklad shrnula a umožnila odhalit další, zřejmě dosud „netušenou“ dimenzi celé polemiky. K tomu mám rovněž dvě připomínky.

Předně autor nakonec zkresluje Berlinovo pojetí negativní svobody, až k nepoznání. Ve snaze uvést na scénu rozlišení na vědomou (racionální) a nevědomou (absolutní) svobodu, nachází rysy vědomé racionální svobody v Berlinově konceptu. A tak se dozvídáme, že negativní svoboda se opírá o racionální uvědomění si mezí vlastní svobody, což je zavádějící. V důsledku toho pak autor nepřesně řadí Millovo pojetí svobody „být svým pánem“ pod negativní svobodu. Dále klidně uvádí, že stoická svoboda, alias „ústup do vnitřní pevnosti“ je koncept negativní svobody, ačkoli Berlin je výslovně chápe jako pozitivní koncept.

Za druhé vlastní autorovo pojetí absolutní svobody, jež kupodivu „nějak“ spojuje s „prohloubením“ Berlinova negativního konceptu, je vyloženo jen útržkovitě a není mi zcela srozumitelné.

Práce ovšem prozrazuje přemýšlivého autora, který je schopen formulovat teoretické argumenty se znalostí věci, a přitom osvědčuje i své stylistické dovednosti. Z formálního hlediska vzato autor náležitě pracuje s prameny, vhodně cituje atd. Dá se říci, že se nedopouští tolika chyb, nicméně občas se objevují formulace, které díky gramatickým chybám jsou nesrozumitelné, např. klíčové místo na s. 46, kde uvádí na scénu své „jiné“ pojetí svobody, jež nepodléhá diktátu rozumu, čteme: „Svémi argumenty bych chtěl pokusit ukázat, že je není neproblematické chápat ...“ Tak je nebo není?

V zásadě ovšem oceňuji autorovu odvahu k vlastnímu myšlení, a tak, byť výsledek není tak jednoznačný, jak by mohl být – viz předchozí připomínky, navrhuji známku velmi dobře.

Doc. PhDr. Milan Znoj



V Praze dne 19. 9. 2009